โจรกบฏตื่อหาย ใน *เรื่องของเกี่ยว* โดย เหงียนซู

มนธิรา ราโท*

บทคัดย่อ

ในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนมุ่งวิเคราะห์ตัวละครตื่อหายซึ่งเป็นตัวละครเอกตัวหนึ่งใน *เรื่องของเกี่ยว* ซึ่งเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของเวียดนาม ประพันธ์ขึ้นโดยกวีเอกเหงียนซู ซึ่งลักษณะเด่นประการหนึ่งของวรรณกรรมเรื่องนี้คือการที่ผู้เขียนยกย่องโจรตื่อหายว่าเป็นวีรบุรุษ และในทางกลับกันขุนนางในเรื่องกลับมีลักษณะคล้ายโจร ดังนั้น ตัวละครตื่อหายของเหงียนซูจึงสะท้อนให้เห็นถึงวิกฤตศรัทธาของประชาชนต่อราชสำนักและความยุ่งเหยิงทางการเมืองของเวียดนามในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19

คำพังเพยของเวียดนามที่ว่า *"Thắ ng là m vua, thua là m giặ c"* ซึ่งแปลเป็นไทยได้ว่า "ชนะเป็นกษัตริย์ แพ้เป็นโจร" นั้นสามารถสะท้อนความคิดของคนเวียดนามที่เกี่ยวกับค่านิยมและคุณธรรมในสังคม คำพังเพยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าคนเวียดนามเองก็ตั้งข้อสังเกตเป็นเชิงเสียดสีถึงเกณฑ์ในการประเมินความดีความชั่ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถตัดสินกันได้ง่าย ๆ ทว่าอำนาจจะเป็นตัวชี้ขาดความชอบธรรมและมีคำตอบให้เสมอว่าใครดีใครเลว ซึ่งผู้ที่มีอำนาจย่อมมีความชอบธรรมและได้รับการยกย่องให้เป็นกษัตริย์ ส่วนผู้ที่พ่ายแพ้หรือมีกำลังน้อยกว่าก็เป็นได้แค่โจร แต่ผู้ชนะก็ไม่ใช่จะเป็นคนดีเสมอไป ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่เต็มไป

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้วยความสับสนวุ่นวายอันเนื่องการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจและมักจะมีการก่อกบฏอยู่เนือง ๆ เป็นเหตุให้กรอบแห่งความยุติธรรมไม่ชัดเจน หรือไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในงานเขียน *เรื่องของเกี่ยว* ซึ่งวรรณกรรมเรื่องเอกของเวียดนามนั้น เหงียนซู ซึ่งเป็นกวีเอกของเวียดนามนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมในสังคมที่พ้องกับคำพังเพยในข้างต้น โดยผ่านตัวละครตื่อหาย ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นตัวละครโจรที่เป็นที่เป็นที่รู้จักกันดีและมีชื่อเสียงที่สุดในวรรณกรรมเวียดนาม

กวีเอกเหงียนซู และ *เรื่องของเกี่ยว*

เหงียนซู (Nguyễn Du) มีชีวิตอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1765 – 1820 ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดห่าติ๋ญห์ (Hà Tĩnh) เขาเป็นบุตรคนที่ 7 ของขุนนางชั้นสูงผู้หนึ่งของราชวงศ์เล (Lê) เมื่อโตขึ้นเหงียนซูก็รับราชการเช่นเดียวกันกับบิดาและพี่ชายของเขา เหงียนซูสอบเข้ารับราชการได้ตั้งแต่อายุ 17 ปี และชีวิตราชการของเขาน่าจะดำเนินไปได้ด้วยดีหากสงครามกลางเมืองระหว่างตระกูลเหงียน (Nguyễn) และตระกูลจิง (Trịnh) จะไม่เกิดขึ้น ประเทศเวียดนามแบ่งออกเป็นสองส่วนอย่างชัดเจนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ทางตอนเหนือของประเทศอยู่ภายในการปกครองของตระกูลจิง ส่วนทางใต้อยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์เหงียน แม้ว่าทั้งสองตระกูลได้พยายามแสดงความจงรักภักดีต่อราชวงศ์เลผู้ปกครองประเทศในยุคนั้น แต่ความขัดแย้งและการต่อสู้กันของสองตระกูลก็เกิดขึ้นเสมอ 50 ปีต่อมา สามพี่น้องจากหมู่บ้านเตยเซิน (Tây Sơn) ซึ่งได้รับความสนับสนุนจากชาวนาและพ่อค้านำกำลังขึ้นต่อสู้กับสองตระกูล ในปี ค.ศ. 1776 กลุ่มเตยเซินก็สามารถเข้ายึดเมืองไซ่ง่อนได้ เป็นเหตุให้เจ้าชายเหงียนฟุกแอญห์ (ต่อมาคือกษัตริย์ซาลอง) ต้องหนีเข้ามายังสยาม ในปี ค.ศ. 1786 กลุ่มเตยเซินก็สามารถรบชนะตระกูลจิงและเข้ายึดเมืองทังลอง (ฮานอยในปัจจุบัน) อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1802 กลุ่มเตยเซินก็ต้องพ่ายแพ้แก่เหงียนฟุกแอญห์ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากฝรั่งเศส ต่อมาเหงียนฟุกแอญห์ได้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์เหงียนและย้ายราชธานีจากฮานอยลงไป

ยังเมืองเว้ซึ่งอยู่ในตอนกลางของประเทศ และภายใต้ราชวงศ์เหงียนนี้เองที่เวียดนามได้รวมอยู่ภายใต้เขตปกครองเดียวกันเป็นครั้งแรก

ชีวิตราชการของเหงียนซูได้รับผลกระทบอย่างมากจากสงครามกลางเมือง เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อราชวงศ์เล เหงียนซูและสมาชิกในครอบครัวของเขาพยายามวางแผนต่อสู้กับกลุ่มเตยเซิน แต่ความพยายามดังกล่าวไม่เป็นผลสำเร็จ เหงียนซูปฏิเสธที่จะรับราชการในสมัยของเตยเซินและกลับไปอยู่บ้านเกิด อย่างไรก็ตาม เขาได้กลับเข้ารับราชการอีกครั้งในสมัยราชวงศ์เหงียน ในรัชสมัยของกษัตริย์ชาลองเขาได้รับราชการในฐานะผู้ปกครองจังหวัด นักประวัติศาสตร์หลายคนได้แสดงความคิดเห็นว่าเหงียนซูไม่ค่อยเต็มใจที่จะกลับมารับราชการในครั้งนี้นัก ในปี ค.ศ 1813 เหงียนซูได้รับการแต่งตั้งให้เป็นทูตไปประจำที่ประเทศจีน และเชื่อกันว่าในช่วงเวลาที่อยู่ในประเทศจีนนี้เองที่เหงียนซูได้แต่ง *เรื่องของเกี่ยว* (Truyện Kiều)

เหงียนซูแต่ง *เรื่องของเกี่ยว* โดยอาศัยเค้าโครงเรื่องจากนิทานร้อยแก้วของจีนซึ่งแต่งขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 หรือ ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 เหงียนซูเรียบเรียงเนื้อเรื่องใหม่ในรูปแบบของกลอนหลุก-บ๊าต (Lục Bát) หรือกลอน 6-8 จำนวน 3,254 บรรทัด ในวรรณกรรมเรื่องนี้ เหงียนซูได้ถ่ายทอดเรื่องราวของเวืองทวิ้เกี่ยว (Vương Thuý Kiều) หญิงสาวผู้มีความงามและความสามารถทางด้านดนตรี เธอเกิดในตระกูลพ่อค้า เธอได้ให้คำมั่นว่าจะแต่งงานกับคนรักคือกิมจอง (Kim Trọng) ต่อมาบิดาของเธอถูกใส่ร้ายจากขุนนางผู้หนึ่ง เป็นเหตุให้เธอต้องยอมแต่งงานเป็นเมียน้อยเพื่อช่วยเหลือบิดาและครอบครัว แต่ภายหลังกลับถูกขายเป็นหญิงโสเภณีหลายครั้งหลายคราด้วยกัน แต่ด้วยคุณความดีที่เธอปฏิบัติและความช่วยเหลือจากแม่ชีทำให้ในที่สุดเธอก็ได้พบคนรักและครอบครัวของเธออีกครั้งหนึ่ง

วรรณกรรมเรื่องนี้ประสบความสำเร็จอย่างมาก เป็นที่ชื่นชอบของคนอ่านทุกเพศทุกวัย และเป็นวรรณกรรมชิ้นที่สร้างชื่อให้กับเหงียนซู แต่ก็มีข้อถกเถียงอันเนื่องด้วยวรรณกรรมเรื่องนี้อยู่มากเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ตัวละครเอกในเรื่องไม่เป็นไปตามขนบของการเขียนวรรณกรรมและเนื้อหาหลายตอนขัดกับคำสอนของขงจื้อ ตัวละครเอกในเรื่องไม่ใช่ขุนนาง ปัญญาชน หรือ ผู้สูงศักดิ์ แต่เป็นเพียง

โสเภณี นอกจากนี้แล้ว เหงียนซูยังได้กล่าวยกย่องโจรกบฏอย่างตื่อหาย (Từ Hải) ว่าเป็นวีรบุรุษที่น่ายกย่อง ซึ่งมีเกร็ดเล่ากันว่ารายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครตื่อหายนี้ได้สร้างความขัดเคืองในให้กับกษัตริย์ตึดึ๊ก (Tự Đức) ซึ่งเป็นกษัตริย์พระองค์ในราชวงศ์เหงียน ผู้ครองราชสมบัติในช่วงปี ค.ศ. 1848 – 1883 จนถึงกับออกปากว่าถ้าหากกวีเหงียนซูยังคงมีชีวิตอยู่ พระองค์จะรับสั่งให้นำตัวมาเฆี่ยนสัก 20 ที เนื่องจากเหตุที่เหงียนซูผู้เป็นขุนนางของราชสำนักแต่กลับแสดงความชื่นชมต่อตื่อหายโจรกบฏผู้ท้าทายอำนาจของราชสำนัก[1]

ตัวละครตื่อหายใน *เรื่องของเกี่ยว*

จากการศึกษาของฮวายแทญห์ (Hoài Thanh) ผู้เป็นนักวิชาการและนักวิจารณ์วรรณกรรมของเวียดนาม ทำให้เราเห็นว่าบุคลิกของตัวละครตื่อหายใน *เรื่องของเกี่ยว* นั้นต่างไปจากต้นฉบับภาษาจีนมาก[2] นอกจากฉบับนิทานดั้งเดิมแล้ว เรื่องราวของเกี่ยวยังปรากฏในฉบับเรื่องสั้นซึ่งคาดว่าน่าจะเขียนขึ้นในราวกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 นั้น (นักวิชาการบางคนระบุว่าน่าจะเป็นปี ค.ศ. 1556) ตัวละครตื่อหายเป็นเพียงพ่อค้าคนหนึ่ง ซึ่งปกติค้าขายอยู่ตามเมืองท่า แต่เนื่องจากรู้สึกโกรธแค้นที่พวกขุนนาง ข้าราชการ ซื้อของแล้วไม่ยอมจ่ายเงิน จึงได้กลายเป็นโจรสลัดซึ่งได้สร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนในบริเวณนั้น จนทางการต้องส่งโห่โดนเหียน (Hồ Tôn Hiến) มาปราบในที่สุด ซึ่งพิจารณาโดยรวมแล้ว ตัวละครตื่อหายในเรื่องนี้ไม่มีความโดดเด่นใด ๆ เป็นเพียงโจรธรรมดา ๆ คนหนึ่งซึ่งสุดท้ายแล้วก็ไม่สามารถรอดพ้นจากการปราบปรามของทางการไปได้

---

[1] N.I. Niculin, 'Nhân vật Từ Hải' trong ***Nguyễn Du: Tác Phẩm và Dư Luận. Hanoi*** NXB Giáo Dục, 1998, trang 1002.

[2] Hoài Thanh, 'Một phương diện của thiên tài Nguyễn Du: Từ Hải' trong ***Tranh Luận Văn Nghệ thế kỷ XX***. Hanoi: NXB Lao Động, 2001, trang 781 – 800.

ประมาณ 100 ปีต่อมา นักเขียนผู้หนึ่งในปลายสมัยราชวงศ์หมิงได้นำนิทานเรื่องนี้มาแต่งขยายความให้ยาวขึ้น และได้เพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับตือหายมากขึ้น ซึ่งในฉบับนี้ ผู้แต่งให้สร้างตัวละครตือหายต่างไปจากต้นฉบับเดิม กล่าวคือ จากโจรสลัดธรรมดาเป็นวีรบุรุษนักรบผู้มีกำลังพลมากมาย นอกจากนี้แล้วตือหายยังมีลักษณะกึ่งเทพ เพราะมีอภินิหารย์ต่าง ๆ และมีความสามารถในการรบมากจนเป็นที่อัศจรรย์ใจแก่ผู้พบเห็น ในฉบับนี้ ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญกับฉากการตายของตือหายและฉากที่เกี่ยวร้องไห้อาลัยตือหาย

ใน *เรื่องของเกี่ยว* โดยเหงียนซูนั้นก็ยังคงใจความหลักไว้เหมือนเดิม นั่นคือ ตือหายได้ช่วยพาเกี่ยวออกมาช่องโสเภณี แต่เกี่ยวก็หลงกลขุนนางโห่โตนเหียนที่ขอให้เกี่ยวอ้อนวอนและเกลี้ยกล่อมให้ตือหายวางอาวุธ และหากตือหายยอมวางอาวุธและมอบตัวกับทางการแต่โดยดีแล้ว ทางราชสำนักก็จะไม่เอาโทษกับตือหาย ด้วยความรักและความเชื่อใจต่อเกี่ยวทำให้ตือหายทำตาม ซึ่งสุดท้ายได้นำตือหายไปสู่ความตายเนื่องจากขุนนางโห่โตนเหียนนั้นไม่รักษาสัจจะ เมื่อตือหายและกำลังพลของเขายอมวางอาวุธ โห่โตนเหียนกลับนำกำลังเข้าทำร้ายและฆ่าตือหาย เกี่ยวเสียใจที่ตนเป็นต้นเหตุให้ตือหายตาย และยังถูกโห่โตนเหียนลวนลาม จึงกระโดดน้ำตาย แต่ต่อมาแม่ชีได้มาช่วยชีวิตเธอไว้และได้พบกับครอบครัวในที่สุด ถ้าหากพิจารณาโดยรวมแล้วจะเห็นว่าเหงียนซูยังคงเนื้อหาของเรื่องไว้เช่นเดิมไม่ต่างจากฉบับที่เขียนขึ้นก่อนหน้านี้นัก แต่ที่น่าสนใจคือความแตกต่างของการนำเสนอภาพตัวละครตือหาย ซึ่งเหงียนซูได้สร้างให้ตือหายเป็นตัวละครอุดมคติที่มีลักษณะเด่น 2 ประการ ดังนี้

1. ตือหายเป็นตัวแทนของชีวิตที่มีอิสระ

เหงียนซูได้บรรยายไว้ในเรื่องว่าตือหายเป็นตัวแทนของชีวิตที่เป็นอิสระ แม้จะมีสติปัญญาและความสามารถแต่ตือหายก็ปฏิเสธที่จะรับราชการและเลือกที่จะ

ใช้ชีวิตที่ต้องไม่ขึ้นต่อราชสำนัก ตอนหนึ่งใน *เรื่องของเกี่ยว* เหงียนชูแนะนำตื่อหาย ว่ามีรูปร่างสูงใหญ่ ดูน่าเกรงขาม มีความสามารถในการรบและมีความสนใจในดนตรี

Râu hùm hàm ếch mày ngài,
Vai năm tấc rộng thân mười thước cao.
Đường đường một đấng anh hào,
Côn quyền hơn sức lược thao gồm tài.

กรามแข็งแรง หนวดดั่งเสือ คิ้วโค้งเหมือนตัวหนอน
ไหล่กว้าง และรูปร่างสูงใหญ่
มีชื่อในเชิงการต่อสู้
และเชี่ยวชาญเชิงยุทธวิธี

Đội trời đạp đất ở đời
Họ Từ, tên Hải, vốn người Việt Đông
Giang hồ, quen thói vẫy vùng
Gươm đàn mửa gánh, non sông một chèo

พลิกฟ้าพลิกดินไม่เกรงใครในแผ่นดิน
ชื่อหาย สกุลตื่อ พื้นเพเป็นคนกวางตุ้ง
ทุกคนในหล้าต่างรู้กิตติศัพท์
ไหล่ข้างหนึ่งสะพายดาบ ส่วนอีกข้างคือพิณ

แม้จะได้ชื่อว่าเป็นโจรแต่ตื่อหายก็มีความสุนทรีย์ในชีวิตและสนใจกวี คำเลื่องลือในความงามและความสามารถเชิงกวีและการบรรเลงพิณของเกี่ยวนั้นได้นำพาให้ตื่อหายมาที่ซ่องโสเภณี แต่จุดประสงค์ของเขาไม่ใช่เพื่อมาหาความสำราญเช่นที่ผู้ชายทั่วไปพึงกระทำ แต่มาเพื่อที่จะได้พบกับเพื่อนรู้ใจ

Qua chơi nghe tiếng nàng kiều
Tấm lòng nhi nữ cũng Xiêu anh hùng
Thiếp danh đưa lầu hồng
Hai bên cùng liếc hai lòng cùng ưa

ผ่านมาได้ยินชื่อเกี่ยว
สาวงามย่อมพิชิตใจนักรบ
เมื่อเทียบเชิญมาถึงห้องพัก
ตาประสานแล้วสองหัวใจกลายเป็นหนึ่งเดียว

ทั้งเกี่ยวและตื่อหายต่างเป็นตัวละครที่มีบทบาทเด่นในเรื่อง ถ้าหากเกี่ยวนั้นเทียบได้กับตัวเหงียนซูแล้ว ตื่อหายก็คงจะเทียบได้กับความปรารถนาหรือความใฝ่ฝันของเหงียนซู ในเรื่องเกี่ยวยอมขายตัวเองเพื่อช่วยเหลือครอบครัว เธอยอมแลกพรหมจรรย์กับความกตัญญูซึ่งเป็นคุณธรรมที่สำคัญในสังคมขงจื้อ สุภาษิตโบราณของเวียดนามนั้นสอนว่า ผู้ชายนั้นให้ยึดความกตัญญูและความจงรักภักดีไว้เป็นหลักประจำใจ ส่วนผู้หญิงนั้นให้ถือพรหมจรรย์ (การมีสามีเพียงคนเดียว) เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก เกี่ยวต้องอยู่กับชายอื่นในขณะที่ยังรักกิมจอง เช่นเดียวกันกับเกี่ยวเหงียนซูรับราชการในสมัยราชวงศ์เหงียนในขณะที่ยังจงรักภักดีต่อราชวงศ์เล ทั้งเกี่ยวและเหงียนซูต่างมีความจำเป็นของตนที่ต้องขัดกับคำสอนของขงจื้อที่ว่าหญิงที่ดีต้องไม่สามีมากกว่าหนึ่งคน ส่วนข้าราชการที่ดีก็ต้องไม่เป็นบ่าวสองนาย (kẻ tôi trung không thờ hai chúa) เช่นนี้แล้วเราจะเห็นว่าชะตากรรมของเกี่ยวและกวีเหงียนซูนั้นไม่ต่างกันเลย ส่วนความเป็นอิสระและการใช้ชีวิตอย่างเสรีที่ตื่อหายมีนั้นก็อาจจะเป็นความปรารถนาอันยิ่งยวดของกวี หากแต่ในความเป็นจริงก็คือเหงียนซูยอมรับราชการภายใต้ราชวงศ์เหงียนและไม่สามารถปลดตัวเองออกจากพันธนาการของระบบขุนนางและอุดมคติของแนวคิดของขงจื้อได้เลย จากงานเขียนอื่น ๆ ของเหงียนซูชี้ให้เห็นว่านักเขียนอยู่ในภาวะ "หว่ายเล" (Hoài Lê) หรืออยู่ในอารมณ์ที่มักจะคิดถึงและอาลัยอาวรณ์ต่อราชวงศ์เลอยู่เสมอ ความทุกข์ทรมานของเหงียนซูก็ไม่ต่างไปจากเกี่ยว นั่นคือมีสาเหตุมาจากความคิดเรื่องถูกผิดในใจที่ถูกกำหนดโดยกรอบของคำสอนขงจื้อที่เหงียนซูพยายามท้ายทายผ่านตัวละครเกี่ยว และความปรารถนาในชีวิตที่เป็นอิสระผ่านตัวละครตื่อหายนั่นเอง

2. ตื่อหายเป็นตัวแทนความกล้าหาญ

ลักษณะเด่นประการหนึ่งของตื่อหายคือมีลักษณะกล้าหาญไม่เกรงกลัวใคร แม้แต่โห่โตนเหียนซึ่งเป็นขุนนางผู้ได้รับมอบหมายให้มาปราบปรามตื่อหายยังต้องรับถึงความกล้าหาญของตื่อหาย ทั้งนี้เหงียนซูได้ใช้คำว่า "วีรบุรุษ" (anh hùng) บรรยายถึงตื่อหายหลายที่ด้วยกัน รวมทั้งยังบรรยายถึงฉากรบบนหลังม้าและการใช้อาวุธอย่างชำนาญของตื่อหาย ทั้งนี้ อาจจะเป็นไปได้ว่าความเป็นวีรบุรุษหรือความกล้าหาญของตื่อหายนั้นเป็นสิ่งที่ขุนนางฝ่ายบุ๋นอย่างเหงียนซูต้องการจะเป็นบ้าง นอกจากนี้แล้วตัวละครตื่อหายและกลุ่มโจรในเรื่องมีลักษณะพ้องกับกลุ่มกบฏเตยเซิน (Tây Sơn) ซึ่งอยู่ร่วมสมัยกับเหงียนซู กลุ่มเตยเซินเป็นกลุ่มชาวนาที่ไม่พอใจอำนาจการปกครองของรัฐและลุกฮือขึ้นต่อสู้จนสามารถเอาชนะตระกูลตริง (Trịnh) และตระกูล (Nguyễn) สองตระกูลที่มีบทบาทในภาคเหนือและภาคใต้ของเวียดนามตามลำดับ สองตระกูลนี้ได้ทำสงครามกลางเมืองช่วงชิงอำนาจกันมาอย่างยาวนานก่อนที่กลุ่มกบฏเตยเซินได้รวบรวมชาวนาและพ่อค้าจากเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศก่อการกบฏทำลายฐานอำนาจของสองตระกูลนี้ไปได้ ต่อมาผู้นำกบฏก็ได้สถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์กวางจุง (Quang Trung) อย่างไรก็ตาม คงเป็นเรื่องยากที่จะระบุว่าการเชื่อมโยงตื่อหายกับกลุ่มกบฏเตยเซินเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด เพราะงานเขียนเรื่องนี้เป็นงานที่เหงียนซูได้แปลและเรียบเรียงจากวรรณกรรมร้อยแก้วของจีน อย่างไรก็ตาม ตัวละครตื่อหายและความกล้าหาญของกลุ่มกองโจรในเรื่องทำให้ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับเหงียนซูต่างคาดคะเนกันถึงจุดยืนทางการเมืองของเหงียนซูว่าแม้เหงียนซูได้ปฏิเสธที่จะรับราชการในสมัยของเตยเซิน แต่เหงียนซูเองก็คงจะชื่นชมความกล้าหาญของกลุ่มเตยเซินและมีความเห็นใจต่อกลุ่มกบฏชาวนาอยู่บ้างไม่มากก็น้อย

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจก็คือการที่เหงียนซูได้นำเสนอตัวละครตื่อหายในรูปแบบของวีรบุรุษผู้สง่างามและกล้าหาญมากกว่าที่จะเป็นแค่โจรธรรมดา และการที่เหงียนซูแสดงความชื่นชมต่อโจรกบฏ แม้จะไม่ได้แสดงออกอย่างโจ่งแจ้งนักแต่ก็ดู

จะผิดธรรมเนียมปฏิบัติของนักเขียนขงจื้อ ทั้งนี้ ในสังคมเวียดนามสมัยก่อนนั้นนักเขียนและขุนนางมักจะเป็นกลุ่มเดียวกัน ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่หน้าที่หลักของวรรณกรรมคือการรับใช้ราชสำนักและรักษาระเบียบแบบแผนของสังคมโดยการปลูกฝังค่านิยมและหลักจริยธรรมของขงจื้อ ตัวละครในวรรณกรรมส่วนใหญ่มักเป็นกษัตริย์ นักปราชญ์ ขุนนาง หรือ แม่ทัพใหญ่ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ต้องเป็นนักศึกษายากจนที่กำลังไปเดินทางไปสอบเข้ารับราชการ ส่วนคนสามัญนั้นแทบจะไม่เคยเป็นตัวเอกในวรรณกรรมเลย ดังนั้นการที่เหงียนซูกล่าวยกย่องโจรตื่อหายน่าจะเป็นนัยยะที่สำคัญประการหนึ่งอย่างน้อยก็เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนกับชนชั้นผู้ปกครองในยุคนั้น แม้ว่าตื่อหายจะไม่สามารถต้านทานอำนาจของรัฐได้แต่เขาก็ตายอย่างกล้าหาญ แม้ว่าขุนนางโห่โตนเหียนผู้ปราบกลุ่มกบฏของตื่อหายได้ แต่คนอ่านก็เห็นถึงความเจ้าเล่ห์และกลับกลอกของขุนนางผู้นี้ การยกย่องโจรเหนือขุนนางซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐนั้นก็เป็นการวิจารณ์อย่างหนึ่งต่อระบบขุนนาง และสะท้อนความระส่ำระสายของระบบการปกครองในยุคนั้นเมื่อทุกสิ่งกลับตาลปัตร ขุนนางซึ่งควรจะมีคุณธรรมก็กลับไม่มี ส่วนคนดีก็ต้องกลายเป็นโจร และถ้าหากจะเปรียบเทียบพฤติกรรมของตื่อหายกับตัวแทนของราชสำนักอย่างโห่โตนเหียนแล้ว โจรอย่างตื่อหายกลับน่ายกย่องกว่ามาก ผู้อ่านจะเห็นว่าการที่โห่โตนเหียนซึ่งเป็นขุนนางแล้วพยายามกวาดล้างโจรอย่างตื่อหายนั้นไม่ใช่เรื่องผิด แต่ที่ผิดคือวิธีการที่โห่โตนเหียนใช้นั้นต่างหากที่ไม่สง่างามเพราะเป็นวิธีที่แฝงไว้ด้วยเล่ห์กลอุบายต่าง ๆ

เช่นเดียวกันกับเหงียนซู นักปราชญ์-ขุนนางอีกคนคือกาวบ๋ากว๊าต (Cao Bá Quát) ผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1804 – 1854 ได้สะท้อนความล้มเหลวของระบบราชการเช่นกัน ที่ต่างออกไปก็คือกาวบ๋ากว๊าตนั้นถึงกับเป็นแกนนำกลุ่มชาวนาที่หมีเลือง (Mỹ Lương) ลุกขึ้นก่อกบฏต่อต้านราชวงศ์เหงียน เนื่องจากมิอาจทนเห็นชาวบ้านถูกอัดรีดเอาเปรียบได้ แต่การก่อกบฏล้มเหลวและกาวบ๋ากว๊าตก็ถูกประหารชีวิต กาวบ๋ากว๊าดนั้นเป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักเขียนร่วมสมัยว่ามีฝีมือในการประพันธ์มากจนได้รับการยกย่องว่า Thánh Quát หรือ เซียนกว๊าต ในงานประพันธ์

ร้อยแก้วเรื่อง "Bản án trộm trứ ng gà" หรือ "คดีลักไข่ไก่" กาวบ๊ากว๊าตได้ชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของระบบกฎหมายและการตัดสินคดีความ เรื่องมีอยู่ว่า มีขุนนางผู้หนึ่งซึ่งเป็นที่เลื่องลือว่าเป็นคนซื่อสัตย์และตัดสินคดีด้วยความเที่ยงตรงเสมอ วันหนึ่งมีญาติมาหานำไข่ไก่มาให้จำนวน 100 ฟอง ขุนนางสั่งให้คนรับใช้นำไข่ไก่ไปเก็บ วันรุ่งขึ้นได้นับไข่ไก่ปรากฏว่าเหลือเพียง 99 ฟอง จึงได้สั่งให้มีการไต่สวนว่าใครลักไข่ไก่ จากนั้นก็มีการลงโทษด้วยการโบยให้ผู้ต้องสงสัยรับสารภาพ มีการติดสินบน มีการสร้างพยานเท็จ ตลอดจนไปถึงการตัดสินคดี และเมื่อขุนนางได้ทราบผลการตัดสินคดีก็ได้กล่าวว่า

> "จากเรื่องที่เกิดขึ้น เราได้เห็นว่าการเฆี่ยนตีนักโทษนั้นเป็นการทำเกินกว่าเหตุ และทำให้เราเข้าใจเพิ่มขึ้นถึงอันตรายของตัดสินคดีด้วยถ้อยคำและการเขียนอย่างหรูหรา"
>
> เมื่อกล่าวจบ ขุนนางก็ได้หยิบไข่ไก่ออกมาจากกล่องหนังสือ และพูดต่อว่า
>
> "เราได้ลองทดสอบพวกเจ้าดู เรานี่แหล่ะที่เป็นคนหยิบไข่ไก่มาเก็บไว้ เราเป็นขุนนางรักษากฎหมาย ดังนั้นถ้าไม่ยึดหลักกฎหมายก็ไม่มีเกณฑ์ในการตัดสินคดี แต่เมื่อยึดถือกฎหมายแล้วกลับต้องได้ชื่อว่าเป็นขุนนางฆ่าคน ตอนนี้เราได้รู้แล้วว่าพวกเจ้าทำงานกันอย่างไร"[3]

งานเขียนของเหงียนซูและกาวบ๊ากว๊าตแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบบกฎหมายรวมไปถึงการทำงานของขุนนางที่ไม่สามารถรักษาความยุติธรรมในสังคมได้ คนดีก็สามารถต้องโทษว่าเป็นโจรได้เช่นกัน เช่นนี้แล้วจะเห็นว่าการเกิดตัวละครโจรขึ้นในวรรณกรรมเวียดนามนั้นมิได้เป็นแค่ภาพสะท้อนของสังคมแต่ยังเป็น

[3] จาก Nguyễn Đăng Na. ***Văn Xuôi tự sự Việt Nam thờ i trung đạ i***. Hanoi: NXB Giáo Dục, 1999, หน้า 563-565.

ตัวบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนกับรัฐอีกด้วย เพราะถ้ารัฐเข้มแข็งและผู้ปกครองมีคุณธรรม นักเขียนย่อมสนับสนุนการทำงานของรัฐ แต่ถ้านักเขียนไม่มีความเชื่อมั่นในอำนาจของรัฐ นักเขียนมักจะหันไปแสดงความเห็นอกเห็นใจกลุ่มคนที่เป็นเหยื่อในสังคมและกลุ่มคนที่เสียประโยชน์จากการใช้อำนาจรัฐในทางที่มิชอบ นอกจากนี้แล้ว ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมามีโจร โสเภณี หญิงหม้าย และนักศึกษายากจน ปรากฏในวรรณกรรมเวียดนามมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมถอยของระบบขุนนางในเวียดนามด้วยเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่เวียดนามต้องตกเป็นประเทศอาณานิคมของฝรั่งเศส

จุดจบของโจร

ในเรื่อง เราจะเห็นว่าดื่อหายเองไม่เคยคิดที่จะวางอาวุธหรือยอมจำนนต่ออำนาจของรัฐไม่ว่าในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น และยังได้กล่าวกับเกี่ยวอีกว่าเขาไม่เชื่อว่าราชสำนักจะยอมปล่อยบุคคลที่เป็นกบฏ ดังที่เขากล่าวว่า

> Bó thân về với triều đình,
> Hàng thần lơ láo phận mình ra đâu?
> Áo xiêm ràng buộc lấy nhau,
> Vào luồn ra cúi công hầu mà chi?
>
> ถ้าเราจะมอบตัวกับราชสำนัก
> และยอมสวามิภักดิ์ ชีวิตจะเป็นเช่นไร
> คงต้องถูกจับมัดด้วยเสื้อผ้าของตัวเอง
> ก้มหน้าลง คลานไปกับพื้นธุลี

การตัดสินใจวางอาวุธเพื่อเจรจาสงบศึกกับกองกำลังของราชสำนักนั้นมาจากคำขอร้องของเกี่ยวที่เชื่อว่าการรับใช้ราชสำนักก็ยังดีกว่าการเป็นโจร ดังนั้นการ

ตายของตื่อหายจึงทำให้เกี่ยวโศกเศร้าเป็นอันมากและเป็นเธอที่ต้องรับผิดชอบต่อการตายของเขา

Rằng 'Từ là đấng anh hùng
Dọc ngang trời rộng vẫy vùng bể khơi.
'Tin tôi, nên quá nghe lời,
'Đem thân bách chiến làm tôi Triều đình.
'Ngỡ là phu quí, phụ vinh.
'Ai ngờ một phút tan tành thịt xương

เกี่ยวว่า "ตื่อเป็นวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่"
ผู้ชนะศึกทั่วหล้า
เชื่อเรา จึงยอมทำทุกอย่าง
ยอมมอบตนรับใช้ราชสำนัก
เพื่อนำเกียรติยศมาสู่ผู้เป็นภรรยา
ใครจะคิดว่าสุดท้ายเหลือแต่ซากศพ

ความสัมพันธ์ระหว่างตื่อหายมีลักษณะที่น่าสนใจหลายประการ แม้ว่าตื่อหายจะไม่ใช่ผู้ชายคนแรกและคนสุดท้ายในชีวิตของเกี่ยว แต่ก็ดูเหมือนจะเป็นผู้ชายเพียงคนเดียวที่เป็นหลักให้เกี่ยวได้อย่างแท้จริง เขาเป็นผู้นำเธอออกมาจากซ่องช่วยแก้แค้นบุคคลที่เคยข่มเหงเธอ และในฐานะภรรยาของเขา เธอก็มีสิทธิและอำนาจตัดสินใจทุกอย่างในอาณาจักรโจรของเขา และอาจจะกล่าวได้ว่าในช่วงเวลา 15 ปีที่เกี่ยวต้องพลัดพรากจากครอบครัวและเผชิญกับชะตากรรมนั้น ช่วงเวลาที่เธอได้อยู่ตื่อหายดูจะเป็นช่วงเวลาเดียวที่เธอมีความสุขสบายมากที่สุด จึงไม่น่าแปลกใจที่เกี่ยวเสียใจอย่างยิ่งในการจากไปของตื่อหายจนอยากจะตายตามกันไป

Khóc rằng: 'Trí dũng có thừa,
'Bởi nghe lời thiếp nên cơ hội này.
'Mặt nào trông thấy nhau đây?
Thà liều sống thác một ngày với nhau!

เกี่ยวคร่ำครวญ ฉลาดและกล้าหาญมีเหลือเฟือ
ฟังคำเราถึงได้เป็นเช่นนี้
จะมองหน้ากันได้อีกฤา
เช่นนี้แล้ว คงดีกว่าถ้าตายไปพร้อมกัน

อันที่จริงแล้วตื่อหายเป็นตัวละครที่มีสีสันมากกว่าพระเอกในเรื่องอย่างกิมจองเสียออก เมื่อเกี่ยวต้องจากครอบครัวและสั่งเสียให้เขาแต่งงานกับทวิ้เวินผู้เป็นน้องสาวของเกี่ยว ก็ดูเหมือกิมจองจะตกลงในทันที ซึ่งทำให้ผู้อ่านอดสงสัยในความรักที่กิมจองมีต่อเกี่ยวไม่ได้ ส่วนทุกซิญห์ (Thúc Sinh) นั้นแม้จะรักเกี่ยวแต่ก็กลัวภรรยาจนไม่สามารถช่วยเหลือเกี่ยวจากการถูกทารุณได้ รายละเอียดปลีกย่อยเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเห็นว่าโจรตื่อหายนั้นดูกล้าหาญ เด็ดขาด และสง่างามกว่าขุนนางอย่างทุกซิญห์และบัณฑิตอย่างกิมจองมากนัก

เหงียนซูได้บรรยายฉากการตายของตื่อหายว่าเต็มไปด้วยความกล้าหาญ ตื่อหายตายในท่ายืน เท้ายึดติดกับพื้นอย่างมั่นคงเหมือนหินผาที่ไม่เกรงกลัวต่อดินฟ้า ร่างของตื่อหายล้มลงก็ต่อเมื่อเกี่ยวได้ล้มตัวร้องไห้อยู่ข้างศพของเขา อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจผิดพลาดเพราะเชื่อคำพูดของหญิงโสเภณีคนหนึ่งนั้นกลับไม่ได้ทำให้ความกล้าหาญของตื่อหายลดลง แต่กลับช่วยให้ตัวละครตื่อหายมีความเหมือนจริงมากขึ้น เพราะสุดท้ายไม่ว่าจะกล้าหาญหรือเก่งกาจปานใด ตื่อหายก็เช่นเดียวกันกับมนุษย์ทุกคน นั่นคือ ล้วนแล้วแต่มีจุดอ่อนด้วยกันทั้งสิ้น ตัวละครตื่อหายในฉบับของเหงียนซูจึงต่างไปจากตื่อหายในฉบับก่อน ๆ ที่มีลักษณะเหนือจริง เหงียนซูได้ทำให้ตัวละครตื่อหายเป็นตัวละครที่หลากมิติ มีข้อเด่นและข้อด้วยเช่นเดียวกันกับมนุษย์ทั่วไป

ขุนนางโห่โตนเหียนนั้นเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาให้มีลักษณะตรงกันข้ามกับตื่อหายอย่างสิ้นเชิง โห่โตนเหียนเป็นตัวแทนของราชสำนักในขณะที่ตื่อหายนั้นไม่ยอมรับและต่อต้านราชสำนัก ผู้อ่านย่อมเข้าใจได้ว่าการที่ขุนนางอย่างโห่โตนเหียนจงรักภักดีและมุ่งที่จะปราบกบฏนั้นไม่ใช่เรื่องผิดปกติอะไร แต่บุคลิกลักษณะที่

ไม่ซื่อตรงของโห่โตนเหียนต่างหากที่ทำให้โห่โตนเหียนกลายเป็นผู้ร้ายไปโดยปริยาย หลังจากที่ใช้เล่ห์กลเอาชนะตื่อหายได้แล้ว โห่โตนเหียนได้บังคับให้เกี่ยวแต่งงานกับข้าราชการท้องถิ่นผู้หนึ่ง เหตุที่โห่โตนเหียนไม่เก็บเกี่ยวไว้เองเพราะกลัวจะเสื่อมเสียเกียรติยศของขุนนาง และนี่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกี่ยวกระโดดน้ำตายเพื่อหนีความอัปยศ แต่ท้ายที่สุด เธอก็ได้รับความช่วยเหลือจากแม่ชีและได้พบกับครอบครัวและคนรักเก่าในที่สุด ดังนั้น ภาพของโห่โตนเหียนจึงเป็นภาพของผู้เห็นแก่ตัวและขี้ขลาด ซึ่งครั้งหนึ่งเหงียนชูเองก็เคยบรรยายลักษณะของขุนนางไว้ว่า "ดูภายนอกเป็นผู้มีวัฒนธรรม แต่ภายในเต็มไปด้วยพิษร้าย" (Bề ngoài có vẻ văn hoá tốt đẹp. Nhưng trong giấu chất độc giết người).[4]

บทสรุป

ตัวละครตื่อหายเป็นตัวละครที่มีสีสันและทำให้ *เรื่องของเกี่ยว* น่าสนใจมากยิ่งขึ้น การตายของตื่อหายนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองและทัศนคติของนักปราชญ์ขงจื๊ออย่างเหงียนชูได้อย่างชัดเจนว่า ถึงเหงียนชูจะเห็นใจโจรอย่างตื่อหายและตระหนักถึงพฤติกรรมที่น่ารังเกียจของขุนนางอย่างโห่โตนเหียน แต่เหงียนชูก็ไม่ยอมให้โจรเอาชนะอำนาจของราชสำนักได้ ประเด็นนี้อาจช่วยให้เราเข้าใจการตัดสินใจและการเลือกทางเดินของกวีได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าเหตุใดเหงียนชูถึงปฏิเสธที่จะทำงานกับรัฐบาลของกลุ่มเตยเซิน แต่กลับยอมรับราชการภายใต้ราชวงศ์เหงียน เหงียนชูอาจจะเห็นใจกลุ่มกบฏ แต่ด้วยคำสอนของขงจื๊อในเรื่องความจงรักภักดีแล้วการก่อกบฏย่อมไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องและพึงกระทำ การตายของตื่อหายแสดงให้เห็นว่าในในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ของสังคมเวียดนามนั้น คำสอนขงจื๊ออาจถูกท้าทายบ้างแต่ก็ยังคงฝังรากลึกอย่างไม่สั่นคลอน เรื่องราวของโสเภณีและโจรกบฏใน *เรื่อง*

[4] อ้างใน Nguyễn Lộc. ***Văn học Việt Nam: nửa cuối thế kỷ XVIII - hết thế kỷ XIX***. Hanoi: NXB Giáo Dục, 1999, หน้า 317.

ของเกี่ยว จึงเป็นความพยายามของกวีที่ออกจากกรอบของคำสอนขงจื้อ แต่จากมุมมองของเกี่ยวและการตายของตื่อหายทำให้เรารู้ความพยายามดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับค่อนชีวิตของเหงียนซูที่ต้องอยู่ในวังวนของความสับสนและขัดแย้งทางศีลธรรมอันเนื่องด้วยกรอบอันเคร่งครัดของแนวคิดขงจื้อ

บรรณานุกรม

Hoài Thanh, 'Một phương diện của thiên tài Nguyễn Du: Từ Hải' trong ***Tranh Luận Văn Nghệ thế kỳ XX***. Hanoi: NXB Lao Động, 2001.

Lê Thu Yến. ***Nhà văn trong nhà trường: Nguyễn Du***. TP HCM: NXB Giáo Dục, 2002.

Nguyễn Du. ***Kim Vân Kiều***. Hanoi: NXB Văn học, 1999.

Nguyễn Lộc. ***Văn học Việt Nam: nửa cuối thế kỳ XVIII - hết thế kỳ XIX***. Hanoi: NXB Giáo Dục, 1999.

Niculin, N.I., 'Nhân vật Từ Hải,' trong ***Nguyễn Du: Tác Phẩm và Dư Luận***. Hanoi: NXB Giáo Dục, 1998, trang 1002 – 1008.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย